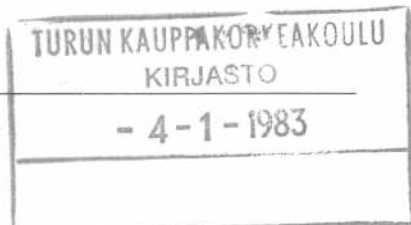

PYRKIMYS DEMOKRATIAAN EI TUNNE SIVILISAATIOIDEN RAJOJA

Tatu Vanhanen

ABSTRACT

Human Strive for Democracy Through Civilizations

This article is based on the writer's present research work on the emergence of democracy. The aim is to investigate in what kinds of environmental conditions political systems have become transformed into democracies. The study covers 119 independent states of the period 1850—1979. The central hypothesis is that democracy will emerge wherever power resources are so widely distributed among competitors that no group is able to suppress the other groups and to establish its hegemony. This hypothesis is assumed to apply to all civilizations. In order to test the cross-civilizational aspects of the central hypothesis, the 119 countries were divided into six major civilizational categories. The results of statistical analysis show that democracy has emerged in all civilizations in approximately the same kinds of circumstances.

Tämä artikkeli perustuu käynnissä olevaan tutkimukseeni demokratian synnystä. Tarkoitukseni on selvittää, minkälaisissa ympäristöoloissa poliittiset järjestelmät ovat muuttuneet demokratioiksi. Eräänä lähtökohtana on oletamus, etteivät poliittiset järjestelmät — vastoin usein esitettäviä päinvastaisia väitteitä — ole kulttuurisidonnaisia. Ihmisluonto on keskimääräisesti sama kaikissa sivilisaatioissa, mistä seuraa, että poliittiset järjestelmät suunnilleen samanlaisissa olosuhteissa muovautuvat samankaltaisiksi. Testaan tätä olettamusta empiirisellä tutkimuksella, joka käsittää 119 valtiota ajanjaksolta 1850—1979. Empiirinen aineisto on pääosaltaan peräisin aikaisemmasta samaa valtioryhmää koskevasta tutkimuksestani, mutta aineisto on tätä tutkimusta varten täydennetty ja tietoja eräiltä osin tarkistettu.¹

Sivilisaatioiden vartailua varten 119 valtiota on jaettu kuuteen sivilisaatioryhmään: (1) länsimainen sivilisaatio, (2) islamilainen sivilisaatio, (3) kiinalainen sivilisaatio, mukaanlukien korealainen ja japanilainen sivilisaatio, (4) intialainen sivilisaatio, (5) kaakkois-aasialainen sivilisaatio ja (6) afrikkalainen sivilisaatio.² Tässä suoritettu jako kuuteen sivilisaatioon on pakostakin summittainen. Mitään vakiintunutta sivilisaatioiden luokitusta ei ole olemassa.

Teoria demokratian synnystä

Aloitin »demokratian» määrittelystä, koska termiä käytetään monissa eri merkityksissä. Tässä artikkelissa termiä käytetään kuvaamaan poliit-

tista järjestelmää, jossa valta jakautuu laajalti kilpailevien ryhmien kesken ja vallanpitäjät ovat kansan valitsemia ja kansalle vastuunalaisia.³ Demokratian olennaisena elementtinä, mikä erottaa sen muista poliittisista järjestelmistä, on vallan laillinen jakautuminen kilpailevien ryhmien kesken. Tästä syystä autokratia, mikä tarkoittaa vallan keskittymistä, on demokratian vastakohtana.⁴ Vallan keskeinen merkitys politiikassa perustuu siihen, että valtasuhteet väistämättä vaikuttavat muiden arvojen jakautumiseen yhteiskunnassa. Taistelu vallasta on olemassaolosta käytävän alituisen kamppailun yhtenä aspektina. Kaikki elävät organismit joutuvat taistelemaan säilymisestään. Sen vuoksi myös me olemme sidotut taisteluun olemassaolosta. Taistelemme vallasta, koska elämän niukkojen resurssien jakamiseen ei ole lopulta muuta keinoa kuin kilpailu ja taistelu.⁵ Otaksun, että tähän ihmisluonnon peruspiirteeseen sivilisaatioiden erot eivät suuresti vaikuta, koska tuo taipumuksemme on todennäköisesti geneettisesti periytynyt kaukaisesta menneisyydestä. Niin ollen se muodostaa vakion, mikä auttaa selittämään ja ymmärtämään eräitä invariantteja käyttäytymispiirteitä ja institutionaalisia malleja, jotka toistuvat yli sivilisaatioiden rajojen.

Aksiomaattisena oletukseni on, että valta perustuu sanktioihin mistä johtuen vallanjako riippuu siitä, missä määrin vallan lähteinä käytetyt resurssit jakautuvat kilpailijoiden kesken. Ne, joiden valtaresurssit ovat tehokkaamat, saavat enemmän valtaa kuin ne, joiden valtaresurssit ovat vähäisemmät, koska suuremmat sanktiot antavat suuremman kyvyn vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen ja muuttaa sitä. Vastakohta ei koskaan toteudu. Ne, joiden valtaresurssit ovat vähäisemmät, eivät koskaan saa yhtä paljon tai enemmän valtaa kuin ne, joiden valtaresurssit ovat suuremmat. Otaksun tämän riippuvuussuhteen valtaresurssien ja vallanjaon välillä olevan universaalisen ja poikkeuksettoman. Vallan jakautuminen tai keskittyminen seuraa samoja sääntöjä kaikkialla. Sen vuoksi on mahdollista esittää demokratian synnystä teoria, mikä soveltuu kaikkiin ihmisyhteiskuntiin.

Otaksun, että demokratia puhkeaa esiin kaikkialla, missä valtaresurssit jakautuvat kilpailevien ryhmien kesken niin laajalti, että mikään ryhmä ei kykene enää nujertamaan muita ryhmiä ja pystyttämään omaa hegemoniaansa.⁶ Ihmisten pyrkimys valtaan otaksutaan universaaliseksi. Valta jakautuu monien kesken tai keskittyy harvojen käsiin riippuen ympäristöoloista, jotka vaikuttavat valtaresurssien jakautumiseen kilpailevien ryhmien kesken. Hypoteesin testaaminen edellyttää empiirisiä muuttujia, jotka mittaavat demokratian astetta ja valtaresurssien jakautumista.

Muuttujat

Kahta poliittista muuttujaa käytetään mittaamaan demokratian kahta aspektia: kilpailuastetta ja osallistumisastetta.⁷ Pienempien puolueiden prosenttiosuutta parlamenttivaalien ja/tai presidentinvaalien äänistä käytetään

mittaamaan kilpailuastetta. Se lasketaan vähentämällä suurimman puolueen prosenttiosuus 100 prosentista. Vaaleissa äänestäneiden prosenttiosuus koko väestöstä mittaa osallistumisastetta.⁸

Kumpikaan perusmuuttujista ei yksinään riitä ilmaisemaan tyydyttävästi demokratian astetta, koska otaksun demokratiolla olevan ainakin kaksi olennaista ulottuvuutta. Sen vuoksi kilpailuaste ja osallistumisaste on yhdistetty demokratian indeksiksi seuraavaa kaavaa käyttäen: $ID = xy/100$. Tässä kaavassa ID = demokratian indeksi, x = kilpailuaste ja y = osallistumisaste. Päätös muuttujien kertomisesta ja painottamisesta yhtäläisesti on tietenkin subjektiivinen, sillä muuttujat voitaisiin yhdistää monella muullakin tapaa, mutta tuon valinnan jälkeen muita subjektiivisia arvioita ei periaatteessa tarvita indeksin arvojen laskemiseen. Tarvitaan vain empiirisiä tietoja kahdesta perusmuuttujasta.

Seuraavana ongelmana on valita muuttujien taso, jolla poliittisen vallan katsotaan olevan niin laajalle jakautuneen, että järjestelmää voidaan pitää demokraattisena. Kynnysarvojen valinta on mielivaltainen, mutta sen jälkeen samoja arvoja voidaan soveltaa kaikkiin maihin ajanjaksolla 1850—1979. Kilpailuasteen osalta asetetaan demokratian kynnysrajaksi 30 prosentin ylittämisen, mutta osallistumisasteen kohdalla voidaan tyytyä alempaan prosenttilukuun, esimerkiksi 10 prosenttiin, sillä viime vuosisadalla, ja vielä tämän vuosisadan alussa äänioikeus oli vain miehillä. Demokratian indeksin (ID) osalta 5.0 indeksipisteen saavuttaminen vaikuttaa sopivalta kynnysrajalta. Demokratian kynnyksen ylittämiseen maan tulee saavuttaa kaikki kolme kynnysrajaa. Lisäksi uusien itsenäisten valtioiden kohdalla tehdään se rajoitus, että itsenäisyyden ensimmäisen vuosikymmenen osalta ne lasketaan demokratioiden joukkoon vain siinä tapauksessa, jos ne ovat pysyneet kynnyksen yläpuolella itsenäistymisestä lähtien yhtäjaksoisesti vähintään 10 vuotta. Tämä rajoitus karsii demokratioiden joukosta muutamia äsken itsenäistyneitä valtioita, jotka perivät siirtomaakaudelta demokraattisia instituutioita, mutta eivät kyenneet ylläpitämään niitä enempää kuin muutaman vuoden.

Aikaisemmassa vertailevassa tutkimuksessani viittä sosiaalista muuttujaa kohtaan käytettiin mittaamaan valtaresurssien jakautumisasteessa yhteiskuntien välillä olevia suhteellisia eroja. Muuttujat ovat: (1) yli 20 000 asukkaan kaupungeissa asuvan väestön prosenttiosuus koko väestöstä, (2) ei-maatalousväestön prosenttiosuus ammatissa toimivasta väestöstä, (3) yliopistojen ja muiden korkeakoulujen opiskelijoiden määrä 100 000 asukasta kohti, (4) lukutaitoisten prosenttiosuus 10—15 vuotta täyttäneestä väestöstä ja (5) perheviljelmien osuus maatalojen kokonaisalasta.⁹ Nämä samat muuttujat ovat sellittävinä muuttujina myös tässä tutkimuksessa, mutta ne on painotettu ja yhdistetty eri tavalla.

Koska viisi sosiaalista muuttujaa ovat tarkoitettut mittaamaan samaa ilmiötä eri näkökulmista, ne on jollakin tavoin yhdistettävä. Tässä tarkoituksessa kaupunkiväestön osuus ja ei-maatalousväestön osuus on yhdistetty elinkeinorakenteen eriytymisen indeksiksi (OD) laskemalla muuttujien arit-

meittinen keskiarvo. Sen otaksutaan epäsuorasti mittaavan taloudellisten ja joukkovoimaan perustuvien valtaresurssien jakautumisen astetta, koska nuo resurssit ovat yleensä sitä laajemmalle jakaantuneita mitä korkeammiksi kaupunkiväestön ja ei-maatalousväestön osuudet nousevat. Opiskelijoiden suhteellinen lukumäärä ja lukutaitoisten prosenttiosuus on yhdistetty tiedon jakautumisen indeksiksi (KD) laskemalla muuttujien aritmeettinen keskiarvo. Sitä varten oli tarpeen ensin muuttaa opiskelijoiden määrät 100 000 asukasta kohti prosenttiluvuiksi. Se on tehty pitämällä 1000 opiskelijaa 100 000 asukasta kohti kattona, joka edustaa 100 prosenttia. Jos opiskelijoiden määrä on ollut suurempi, prosenttiluku on pidetty samana. Jos opiskelijoiden määrä on ollut pienempi, prosenttiluku on laskettu 1000:sta. Tämän indeksin otaksutaan mittaavan maiden välisiä suhteellisia eroja henkisten valtaresurssien jakautumisessa. Perheviljelmien osuuden otaksutaan mittaavan maanomistukseen perustuvien valtaresurssien jakautumista.

OD ja KD sekä perheviljelmien osuus on yhdistetty valtaresurssien jakautumisen indeksiksi (IPR) kertomalla ne keskenään ja jakamalla tulo luvulla 10 000. Eräänä toisena tapana kolmen muuttujan yhdistämiseen olisi niiden aritmeettisen keskiarvon laskeminen, mutta otaksutaan kertomismenettelyn tuottavan realistisemmän lopputuloksen. Voi näet olla, että kolme muuttujaa, jotka mittaavat valtaresurssien eri аспектеja, eivät voi kokonaan korvata toisiaan. Toisin sanoen, voi olla välttämätöntä, että kaikki kolme muuttujaa ylittävät tietyn minimitason, jotta yhteiskunnalliset edellytykset muuttuisivat suotuisiksi demokratian synnylle ja menestykselle. Minkä tahansa tärkeän valtaresurssien keskittyminen voi riittää tukkeamaan tien demokratiaan, vaikka jotkut muut valtaresurssit olisivat laajalle jakaantuneita. IPR saa korkeita arvoja vain sillä edellytyksellä, että kaikkien kolmen muuttujan arvot ovat korkeita.

Analyysitekniikat

Päähuomio empiirisessä analyysissä kohdistuu 1970-luvun 119 valtioon, mutta demokratian kynnyksen juuri ylittäneiden valtioiden vertailussa otetaan huomioon koko vertailujakso 1850—1979. Vuosikymmen on havaintoyksikkönä. Vuosikymmenittäisiä havaintoyksikköjä on kaikkiaan 820. Poliittisten muuttujien arvoina analyysissä käytetään kunkin muuttujan vuosikymmenittäisiä aritmeettisiä keskiarvoja. Sosiaalisten muuttujien arvot ovat enimmäkseen vuosikymmenen alusta, lukuunottamatta opiskelija-muuttujaa, jonka arvot ovat edellisen vuosikymmenen alusta.¹⁰

Seuraavassa verrataan aluksi demokratioiden ja ei-demokratioiden ryhmille laskettuja kolmen poliittisen muuttujan ja selittävänä muuttujana käytetyn IPR:n aritmeettisiä keskiarvoja sivilisaatioittain. Hypoteesin mukaan kaikkien muuttujien keskiarvojen pitäisi demokratioiden ryhmässä olla selvästi korkeampia kuin ei-demokratioiden ryhmässä. Vertailu rajoittuu 1970-

lukuun. Sen jälkeen tarkastellaan, onko demokratian kynnyksen ylitys tapahtunut suunnilleen samalla IPR:n tasolla kaikissa sivilisaatioryhmissä. Lopuksi otetaan vertailun kohteeksi yksityisten maiden muuttujien arvot 1970—79, osoitetaan selvimmän poikkeavat tapaukset ja esitetään karkea arvio IPR:n eri tasoilla olevien maiden mahdollisuuksista pysyä demokratian kynnyksen yläpuolella tai saavuttaa se.

Keskiarvot sivilisaatioittain

Poliittisten muuttujien ja IPR:n aritmeettiset keskiarvot sivilisaatioittain on esitetty ajanjaksolta 1970—79 taulukossa 1. Kussakin sivilisaatioluokassa maat on jaettu kahteen ryhmään: (1) demokratian kynnyksen yläpuolella oleviin maihin (demokratiat) ja (2) demokratian kynnyksen alapuolella oleviin maihin (ei-demokratiat). Yksityisten maiden luokittelu ja muuttujien arvot on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 1 osoittaa, että eivät ainoastaan poliittisten muuttujien keskiarvot, vaan myös IPR:n keskiarvot ovat paljon korkeampia demokratiolle kuin ei-demokratiolle. Koko aineistossa IPR:n keskiarvo demokratiolle on kahdeksan kertaa korkeampi kuin ei-demokratiolle. Nollahypoteesin mukaan IPR:n keskiarvoissa ryhmien välillä ei pitäisi olla mitään merkittäviä eroja. Näin selkeä ero keskiarvoissa tukee voimakkaasti tutkimushypoteesia demokratian

Taulukko 1. Kolmen poliittisen muuttujan ja IPR:n keskiarvot demokratioiden ja ei-demokratioiden ryhmissä sivilisaatioittain, 1970—79.

Sivilisaatio	N	Kilpailu- aste	Osallis- tumisaste	ID	IPR
Demokratiat					
Länsimainen	28	53.6	43.1	23.8	26.7
Islamilainen	2	52.9	20.5	11.5	10.2
Kiinalainen	1	54.7	48.4	26.5	49.3
Intialainen	2	51.4	32.3	16.3	5.3
Kaakkois-aasialainen	2	44.1	26.6	11.7	3.9
Afrikkalainen	—	—	—	—	—
Yhteensä	35	52.9	40.4	22.1	23.9
Ei-demokratiat					
Länsimainen	26	8.2	28.3	1.3	5.8
Islamilainen	16	1.8	8.6	0.2	2.6
Kiinalainen	5	2.0	29.6	0.2	4.2
Intialainen	3	14.8	9.0	2.0	1.4
Kaakkois-aasialainen	5	11.3	10.5	1.2	5.8
Afrikkalainen	29	4.1	18.4	0.6	0.5
Yhteensä	84	5.6	19.5	0.8	3.1

syntyy liittyvistä olosuhteista. Maat, joissa vallan lähteinä käytettyjen resurssien jakautumisaste on alhainen, eivät tavallisesti ole kyenneet saavuttamaan ja ylittämään demokratian kynnystä. Kuuden sivilisaation puitteissa samansuuntainen ero IPR:n keskiarvoissa toistuu sillä poikkeuksella, että Kaakkois-Aasian sivilisaatiossa IPR:n keskiarvo demokratioille on hieman alempi kuin ei-demokratioille. Tätä poikkeamaa ei voi pitää hypoteesin kannalta kohtalokkaana sen vuoksi, että Kaakkois-Aasian viidestä ei-demokratiasta neljä on ajoittain ollut varsin lähellä demokratian kynnystä tai jo sen yläpuolella.

Demokratioiden ryhmän sisällä IPR:n keskiarvoissa on sivilisaatioiden välillä suuria eroja, jotka liittyvät siihen, että länsimaisen sivilisaation piirissä demokratiolla on paljon pitemmät perinteet kuin muissa sivilisaatioissa. Kun vertailukohdaksi otetaan IPR:n arvot siinä vaiheessa, kun maat ensimmäisen kerran ylittivät demokratian kynnyksen, erot sivilisaatioiden välillä ratkaisevasti pienenevät. Hypoteesi edellyttää, että kaikki maat sivilisaatiosta riippumatta ylittävät demokratian kynnyksen suunnilleen samalla valtaresurssien jakautumisasteen tasolla, jota IPR karkeasti mittaa.

Uudet demokratiat siviilisaatioittain

Taulukossa 2 on esitetty muuttujia koskevat tiedot uusista demokratioista vuosikymmenittäin kahdessa sivilisaatioryhmässä ajanjaksolta 1850—1979. Käsite »uusi demokratia» viittaa vuosikymmeneen, jona maa ensimmäisen kerran ylitti edellä määritellyn demokratian kynnyksen eli kilpailuaste saavutti 30 %, osallistumisaste 10 % ja ID kohosi vähintään 5.0 indeksipisteeseen. Itsenäisyytensä alussa demokratian kynnyksen ylittäneiltä mailta on lisäksi edellytetty, että ne pysyivät kynnyksen yläpuolella vähintään 10 vuotta. Näillä perusteilla uusien demokratioiden määräksi tuli 49. Myöhemmin osa niistä on pudonnut uudelleen demokratian kynnyksen alapuolelle, mistä johtuen demokratioita oli 1970—75 vain 35.

Länsimaiseen sivilisaatioon kuuluvien 39 uuden demokratian osalta IPR:n keskiarvo on 5.8, kun se muihin sivilisaatioihin kuuluvien 10 uuden demokratian osalta on 3.6. IPR:n keskiarvoissa on näin ollen jonkin verran eroa siviilisaatioiden välillä, mutta ero ei ole suuri. Kun lisäksi IPR:n keskiarvo on länsimaisen sivilisaation uusille demokratioille korkeampi kuin muiden siviilisaatioiden uusille demokratioille, olisi vaikea väittää, että demokratian saavuttaminen on muihin siviilisaatioihin kuuluville kansoille vaikeampaa kuin länsimaisen siviilisaation piirissä eläville. Demokratia poliittisena järjestelmänä ei ole sidottu mihinkään tiettyyn siviilisaatioon.

Yksityisten uusien demokratioiden IPR-arvot poikkeavat toisistaan paljon enemmän kuin siviilisaatioryhmien väliset keskiarvot. Vaihtelu ulottuu Cost Rican ja Venezuelan 1.1 pisteestä Australian 16.8 pisteeseen. Hypoteesin mukaan kaikkien maiden olisi pitänyt ylittää demokratian kynnyksen suunnilleen samalla IPR:n tasolla. »Suunnilleen sama taso» on venyvä käsite, mutta 15.7

Taulukko 2. Kolmen poliittisen muuttujan ja IPR:n arvot uusille demokratioille sivilisaatioittain ja vuosikymmenittäin, 1850—1979.

Valtio	Kilpailuaste	Osall.	ID	IPR
Länsimainen sivilisaatio				
1850—59				
Yhdysvallat	52.1	13.4	7.0	6.1
1860—69				
Kanada	49.9	12.0	6.0	6.2
1870—79				
Ranska	45.3	19.5	8.8	3.4
1880—89				
Sveitsi	49.3	11.8	5.8	7.3
1890—99				
Belgia	49.3	12.8	6.3	4.0
Uusi-Seelanti	46.8	26.7	12.5	10.4
1900—09				
Australia	61.8	18.9	11.7	16.8
Norja	52.7	11.5	6.1	15.1
1910—19				
Alankomaat	74.8	12.5	9.3	7.3
Iso-Britannia	54.8	13.2	7.2	7.5
Italia	44.5	11.7	5.2	2.3
Itävalta	45.2	11.8	5.3	5.7
Ruotsi	63.0	10.3	6.5	7.4
Suomi	47.1	12.2	10.0	2.9
Tanska	69.6	14.8	10.3	9.7
1920—29				
Costa Rica	40.4	14.2	5.7	1.1
Irlanti	61.2	34.9	21.4	6.2
Saksa	54.3	35.6	19.3	15.5
Puola	63.2	23.7	15.0	3.5
Tšekkoslovakia	56.1	24.4	13.7	7.5
Uruguay	51.6	15.6	8.0	2.6
1930—39				
1940—49				
Israel	32.1	20.3	6.5	10.5
Kuuba	46.5	31.0	14.4	1.6
Unkari	40.2	31.6	12.7	9.3
1950—59				
Argentiina	30.1	27.8	8.4	6.3
Brasilia	59.7	15.5	9.3	1.2
Chile	57.6	14.1	8.1	1.5
Ecuador	63.0	12.4	7.8	2.4
Kreikka	57.1	30.5	17.4	12.4
Panama	37.5	24.8	9.3	2.9
1960—69				
Guyana	49.2	40.2	19.8	2.5

Valtio	Kilpailuaste	Osall.	ID	IPR
Jamaika	50.0	30.7	15.3	5.8
Kolumbia	30.6	16.4	5.0	3.3
Peru	43.3	11.8	5.1	1.2
Trinidad ja Tobago	45.2	35.0	15.8	6.8
Venezuela	64.5	38.9	25.1	1.1
1970—79				
Dominikaaninen tasavalta	31.2	26.3	8.2	3.3
El Salvador	48.3	16.8	8.1	3.9
Guatemala	59.4	11.3	6.7	2.4
Kaikki 39 maata	50.7	20.4	10.4	5.8
Muut sivilisaatiot				
1940—49				
Filippiinit	46.8	14.2	6.6	1.6
Japani	34.2	17.0	5.8	11.5
Libanon	45.5	11.9	5.4	3.3
Sri Lanka	60.1	27.6	16.6	4.2
1950—59				
Burma	42.9	12.3	5.3	2.2
Intia	48.7	19.3	9.4	1.3
Korean tasavalta	30.6	29.5	9.0	3.8
Turkki	46.9	37.8	17.7	1.7
1960—69				
Malesia	45.3	22.4	10.1	2.8
1970—79				
Fidzi	43.0	30.9	13.3	4.1
Kaikki 10 maata	44.4	22.3	9.9	3.6
49 maan keskiarvot	49.4	20.8	10.3	5.4

indeksipisteen vaihteluväliä täyttää pitää hypoteesin tarkoittamaa selvästi laajempänä. Koska käytössä olevat muuttujat mittaavat puutteellisesti hypoteettisia käsitteitä, on perusteltua hyväksyä tietty vaihtelu keskiarvon ympärillä, mutta mitä laajemmaksi siirtymävaihe tulee, sitä enemmän IPR:n ennustetarkkuus vähenee. Tässä analyysissä hyväksytään 3.4 indeksipisteen vaihtelu keskiarvon (5.4) kummallakin puolen, joten »suunnilleen sama IPR:n taso» tarkoittaa sen vaihtelua 2.0:n ja 8.8:n pisteen välillä.

Edellä määriteltäviä kriteeriä käyttäen 31 kaikkiaan 49 uudesta demokradiasta ylitti demokratian kynnyksen hypoteesin mukaisesti suunnilleen samalla IPR:n tasolla. Poikkeavia tapauksia oli 18. Yhdeksän maan kohdalla IPR oli demokratian kynnystä ylitettäessä ehtinyt nousta yli 8.8 pisteen ja yhdeksän maata ylitti demokratian kynnyksen alle 2.0 pisteen IPR-arvoilla. Nämä poikkeamat vaativat selitystä.

Myöhästyneistä uusista demokratioista Uusi-Seelanti, Australia ja Israel eivät ole todellisia poikkeuksia, koska niillä juuri itsenäistyneinä tai vertailuryhmään mukaan tulleina maina ei ollut mahdollisuutta ylittää demokratian kynnystä aikaisemmin alhaisemmalta IPR:n tasolla. Tanska 1910—19, Unkari 1940—49, Kreikka 1950—59 ja Japani 1940—49 olivat aikaisempien IPR-arvojen perusteella myöhässä vain kymmenkunta vuotta. Norja 1900—09 ei ollut muihin Pohjoismaihin verrattuna myöhässä demokratian kynnyksen ylittämisessä. Sen poikkeavuus johtuu vain siitä, että tasaisemman maanomistuksen ansiosta Norjan IPR-arvot kohosivat poikkeuksellisen korkeiksi jo viime vuosisadan puolella. Saksa 1920—29 on selvin poikkeama, sillä IPR:n perusteella se olisi voinut ylittää demokratian kynnyksen ja vuosikymmeniä aikaisemmin. Saksan myöhästymiseen vaikutti keisarin valtaa tukeneen armeijan poikkeuksellisen vahva valta-asema.

Alle 2.0 pisteen IPR-arvoilla demokratian kynnyksen ylittäneet yhdeksän maata ovat Latinalaisen Amerikan ja Aasian kehitysmaita. Näiden maiden myöhempi poliittinen kehitys osoittaa, että demokratiaa on vaikea vakauttaa maissa, joissa valtaresurssien jakautumisaste on kovin alhainen. Vain Costa Rica, Venezuela ja Intia ovat onnistuneet lähes keskeytyksettä ylläpitämään demokraattisia instituutioita. Kuusi muuta maata — Kuuba 1940—49, Brasilia 1950—59, Chile 1950—59, Peru 1960—69, Filippiinit 1940—49 ja Turkki 1950—59 — putosivat myöhemmin uudelleen kynnyksen alapuolelle.

Demokratian kynnyksen kerran ylittäminen ei ole taannut poliittisen järjestelmän pysymistä demokraattisena. Toisaalta kaikki uudet demokratiat eivät ole olleet yhtä haavoittuvaisia. Empiirisen aineiston pohjalta on helppo havaita, että enimmäkseen demokratian epäonnistumiset ovat tapahtuneet maissa, jotka ylittivät kynnyksen alhaisimmalla IPR-arvoilla. Yhdeksästä 2.0—2.9 IPR-pisteellä demokratian kynnyksen ylittäneestä maasta vain Suomi ja Malesia ovat jatkuvasti pysyneet kynnyksen yläpuolella. Seitsemässä muussa tapauksessa demokratia on sortunut lyhyemmäksi tai pitemmäksi aikaa (Italia, Uruguay, Ecuador, Panama, Guatemala, Gyana ja Burma). Yli 3.0 IPR-pisteellä demokratian kynnyksen ylittäneiden maiden ryhmässä demokratian sortumiset ovat olleet melko harvinaisia. Fascismin ja kansallissosialismin väkivaltainen nousu Italiassa, Saksassa ja Itävallassa tukahdutti demokratian näissä maissa joksikin aikaa. Koko aineiston suurimpana poikkeuksena on demokratian sortuminen Saksassa 1930-luvulla. Sosialismin siirtyminen aiheutti demokratian epäonnistumisen Tsekkoslovakiassa ja Unkarissa. Lisäksi sotilasvaltaaappaukset ovat kaataneet demokratian Argentiinassa, Kreikassa, El Salvadorissa ja Korean tasavallassa. Kaikille näille tapauksille on yhteistä se, että demokratian lopettamisessa on jouduttu turvautumaan väkivaltaisiin keinoihin. Mikään kansa ei ole äänestyspäätöksellä lopettanut demokratiaa.

Edellä esitetyn pohjalta voidaan tehdä se johtopäätös, että demokratian menestymistä tai epäonnistumista ei voida selittää sivilisaatioiden välisillä eroilla, sillä menestyneitä ja epäonnistuneita demokratioita on kaikissa sivilisaatioissa. Sen sijaan on nähtävissä, että kaikkien sivilisaatioiden piirissä de-

mokratia on useimmiten epäonnistunut niissä maissa, jotka ylittivät kynnyksen alhaisimmilla IPR-arvoilla. Sellaisissa maissa, joissa valtaresurssit ovat jakaantuneet laajemmalle (korkeammat IPR-arvot), demokraattisten instituutioiden kumoamiseen on tarvittu runsaasti väkivaltaa.

Demokratioiden luku kasvamassa

Koska useimmat maat ovat menneisyydessä ylittäneet demokratian kynnyksen suunnilleen samalla IPR:n tasolla ja koska tuo taso ei ole noussut 1850-luvulta lähtien, on perusteltua otaksua uusia demokratioita syntyvän myös tulevaisuudessa sitä mukaa kuin uudet valtiot saavuttavat siirtymävaiheen (IPR 2.00—8.8). Taulukossa 3 esitetyt tilastotiedot tarjoavat pohjan tarkastella eri maiden mahdollisuuksia pysyä demokratian kynnyksen yläpuolella tai ylittää kynnyksen lähitulevaisuudessa.

Kynnyksen yläpuolella 1970—79 olleista 35 maasta kaksi — Guatemala ja Turkki — ovat joutuneet sotilashallitusten valtaan. Turkki tosin jo valmistele paluuta demokratiaan. Lisäksi El Salvador ja Guyana ovat demokratian kannalta tätä nykyä kyseenalaisia tapauksia. Guatemalan ja El Salvadorin IPR-arvot ovat koko demokratioiden ryhmän alhaisimmat ja myös Guyanan ja Turkin IPR-arvot ovat siirtymävaiheen sisällä. Muiden tämän ryhmän maiden voidaan otaksua pysyvän demokratian kynnyksen yläpuolella, vaikka siitä ei voi koskaan olla täysin varma. Epävarmuus koskee lähinnä niitä maita, jotka ovat yhä IPR:n perusteella siirtymävaiheessa.

Demokratian kynnyksen alapuolella oli 1970—79 kuuden sivilisaation piirissä yhteensä 84 maata. Ne voidaan IPR-arvojensa perusteella jakaa kolmeen luokkaan: (1) IPR-arvot yli 8.8 pistettä, (2) IPR 2.00—8.8 pistettä ja (3) IPR alle 2.00 pistettä.

Ensimmäisen ryhmän seitsemän maata ovat poikkeavia tapauksia, koska näiden maiden olisi jo pitänyt ylittää demokratian kynnyksen. Kuusi näistä maista on aikaisemmin ainakin jonkin aikaa ollut kynnyksen yläpuolella. IPR:n korkeiden arvojen perusteella voimme odottaa kaikkien maiden (Argentiina, Jugoslavia, Meksiko, Puola, Uruguay, Korean tasavalta ja Filippiinit) poliittisten järjestelmien muuttuvan demokratian suuntaan.

Siirtymävaiheessa olevat 29 maata jakautuvat neljän sivilisaation kesken. Useimmat tähän luokkaan kuuluvista länsimaisen sivilisaation maista ovat aikaisemmin olleet demokratian kynnyksen yläpuolella tai lähellä sitä. 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa viisi näistä maista — Bolivia, Ecuador, Espanja, Peru ja Portugali — ylittivät demokratian kynnyksen. Islamilaisen sivilisaation 10 siirtymävaiheen maalla ei ole aikaisempaa kokemusta demokratiasta, mutta monissa niistä on painetta demokratiaan ja eräissä järjestelmä on jo alkanut demokratisoitua. Voimme odottaa tämän prosessin jatkuvan. Kahteen muuhun sivilisaatioon kuuluvissa siirtymävaiheen valtioissa (Bangladesh, Burma, Indonesia, Kamputsea ja Thaimaa) on myös painetta demokratiaan, erityisesti Bangladeshissa, Indonesiassa ja Thaimaassa.

Taulukko 3. Kolmen poliittisen muuttujan ja selittävän muuttujan (IPR) arvot demokratioille ja ei-demokratioille sivilisaatioittain, 1970—79.

Sivilisaatio/ valtio	Kilpailuaste	Osall.	ID	IPR
Länsimainen sivilisaatio				
Demokratiat				
Alankomaat	71.1	56.0	39.8	47.9
Australia	55.3	54.5	30.1	50.8
Belgia	68.0	55.9	38.0	44.0
Costa Rica	52.2	35.6	18.6	6.5
Dominikaaninen tasavalta	31.2	26.3	8.2	3.3
El Salvador	48.3	16.8	8.1	3.9
Guatemala	59.4	11.3	6.7	2.4
Gyana	34.2	44.8	15.3	5.6
Irlanti	52.6	46.0	24.2	30.4
Iso-Britannia	57.4	52.2	30.0	25.0
Israel	60.3	48.8	29.4	29.2
Italia	61.2	62.7	38.4	21.8
Itävalta	49.9	61.7	30.8	26.3
Jamaika	44.5	29.2	13.0	8.6
Kanada	57.6	42.3	24.4	39.1
Kolumbia	51.7	19.5	10.1	4.9
Kreikka	31.1	33.0	10.3	22.9
Norja	59.2	55.6	32.9	36.6
Ranska	66.1	50.5	33.4	32.6
Ruotsi	56.2	63.8	35.9	39.1
Saksan liittotasavalta	53.0	61.9	32.8	42.9
Suomi	48.2	40.3	19.4	40.5
Sveitsi	76.1	29.3	22.3	39.1
Tanska	66.8	60.4	40.3	40.2
Trinidad ja Tobago	31.5	20.9	6.6	8.7
Uusi Seelanti	54.2	50.8	27.5	35.3
Venezuela	57.3	38.8	22.2	5.8
Yhdysvallat	47.0	37.4	17.6	55.6
Ei-demokratiat				
Albania	0.0	49.6	0.0	1.1
Argentiina	11.5	15.0	1.7	15.0
Bolivia	0.0	0.0	0.0	3.3
Brasilia	8.0	0.0	0.0	3.8
Bulgaria	0.1	72.1	0.1	0.4
Chile	19.0	9.9	1.9	6.9
Ecuador	16.6	4.8	0.8	5.3
Etelä-Afrikan tasavalta	44.5	5.6	2.5	0.5
Espanja	19.8	15.0	3.0	8.0
Haiti	0.0	0.0	0.0	1.1
Honduras	5.0	7.7	0.4	2.4
Jugoslavia	2.8	22.7	0.6	19.3
Kuuba	0.0	0.0	0.0	6.4
Meksiko	11.5	29.2	3.4	8.9

Sivilisaatio/ valtio	Kilpailuaste	Osall.	ID	IPR
Neuvostoliitto	0.2	63.9	0.1	0.0
Nicaragua	10.1	23.3	2.6	2.2
Panama	0.0	0.0	0.0	4.9
Paraguay	23.0	31.5	7.2	1.3
Peru	0.0	0.0	0.0	3.0
Portugali	21.7	21.0	4.6	5.9
Puola	0.4	66.6	0.3	26.2
Romania	0.7	69.3	0.5	2.5
Saksan demokraattinen tasav.	0.1	70.6	0.1	3.1
Tšekkoslovakia	0.2	70.7	0.1	4.5
Unkari	0.7	71.0	0.1	0.7
Uruguay	16.8	15.2	2.6	14.1

Islamilainen sivilisaatio

Demokratiat

Libanon	45.5	11.0	5.0	14.0
Turkki	60.3	30.0	18.1	6.5

Ei-demokratiat

Afganistan	0.0	1.3	0.0	0.2
Algeria	0.2	16.9	0.0	2.5
Egypti	6.1	22.6	1.4	6.9
Irak	0.0	0.0	0.0	2.2
Iran	5.0	6.4	0.3	3.7
Jemenin arabitasavalta	0.0	0.0	0.0	0.1
Jemenin kansandem. tasavalta	0.0	0.0	0.0	0.3
Jordania	1.6	2.4	0.0	3.8
Kuwait	2.0	1.1	0.0	4.2
Libya	0.0	0.0	0.0	4.2
Marokko	11.7	6.7	0.8	2.3
Saudi Arabia	0.0	0.0	0.0	0.5
Somalia	0.0	0.0	0.0	0.1
Sudan	1.1	21.7	0.2	0.4
Syyria	0.6	30.9	0.2	5.5
Tunisia	0.1	27.5	0.0	4.8

Kiinalainen sivilisaatio

Demokratiat

Japani	54.7	48.4	26.5	49.3
--------	------	------	------	------

Ei-demokratiat

Kiina	0.0	0.0	0.0	0.1
Korean demokraattinen kansantasavalta	0.0	49.0	0.0	0.0
Korean tasavalta	10.0	7.8	0.8	20.4
Mongolia	0.0	46.3	0.0	0.0
Vietnam	0.0	45.1	0.0	0.3

Sivilisaatio/ valtio	Kilpailuaste	Osall.	ID	IPR
Intialainen sivilisaatio				
Demokratiat				
Intia	57.3	28.1	16.1	4.1
Sri Lanka	45.5	36.6	16.6	6.5
Ei-demokratiat				
Bangladesh	13.7	13.7	1.9	2.4
Nepal	0.0	0.0	0.0	0.2
Pakistan	30.7	13.2	4.1	1.5
Kaakkois-Aasian sivilisaatio				
Demokratiat				
Fidzi	43.0	30.9	13.3	4.1
Malesia	45.3	22.4	10.1	3.7
Ei-demokratiat				
Burma	0.0	12.2	0.0	5.9
Filippiinit	11.3	6.8	0.8	10.1
Indonesia	16.8	20.8	3.5	3.9
Kamputsea	8.8	8.1	0.7	3.0
Thaimaa	19.6	4.7	0.9	6.1
Afrikkalainen sivilisaatio				
Ei-demokratiat				
Benin	0.0	0.0	0.0	0.6
Botswana	26.5	11.6	3.1	0.1
Burundi	0.0	0.0	0.0	0.1
Etiopia	0.0	3.1	0.0	0.1
Ghana	12.1	5.0	0.6	1.9
Guinea	0.0	55.1	0.0	0.1
Kamerun	0.0	53.5	0.0	0.3
Kenia	0.0	9.2	0.0	0.7
Keski-Afrikan tasavalta	0.0	0.0	0.0	0.2
Kongo	6.4	13.3	0.9	1.1
Lesotho	0.0	0.0	0.0	0.7
Liberia	0.0	51.7	0.0	0.3
Madagaskar	3.6	29.8	1.1	1.6
Malawi	0.0	0.0	0.0	0.2
Mali	0.0	5.1	0.0	0.1
Mauritania	0.1	34.2	0.0	0.1
Niger	0.0	19.0	0.0	0.0
Nigeria	6.6	2.3	0.2	1.2
Norsunluurannikko	0.0	47.5	0.0	0.5
Ruanda	0.2	18.4	0.1	0.1
Sambia	17.3	21.2	3.7	1.4
Senegal	3.6	29.1	1.0	0.4
Sierra Leone	21.3	15.0	3.2	0.3

Sivilisaatio/ valtio	Kilpailuaste	Osall.	ID	IPR
Tansania	5.8	28.8	1.7	0.2
Togo	0.0	5.2	0.0	0.2
Tsad	0.0	22.2	0.0	0.1
Uganda	0.0	0.0	0.0	0.4
Ylä-Volta	15.7	7.0	1.1	0.1
Zaire	0.5	44.9	0.2	0.6

Vähäisimmät mahdollisuudet demokratian kynnyksen ylittämiseen lähitulevaisuudessa ovat niillä 48 maalla, joiden IPR-arvot 1970—79 olivat alle 2.0 pisteen. Ne todennäköisesti pysyvät toistaiseksi ei-demokratioiden luokassa. Kaikki afrikkalaisen sivilisaation 29 valtiota ovat tässä luokassa. Myös monissa näistä maista poliittista järjestelmää on yritetty demokratisoida, mutta lähes poikkeuksetta yritykset ovat epäonnistuneet tai demokratia on jäänyt lyhytaikaiseksi. Nigeriassa v. 1979 suoritettu paluu demokratiaan näyttää onnistuneen.

Yhteenveto

Demokratiat ja ei-demokratiat jakaantuvat epätasaisesti sivilisaatioiden kesken, mutta tulkintani mukaan epätasaisuuden syy ei ole sivilisaatioissa sinänsä, vaan yhteiskunnallisten ympäristöolojen eroavuuksissa. Tulkintaani tukee se tosiasia, että kaikkien sivilisaatioiden piirissä poliittiset järjestelmät ovat alkaneet demokratisoitua heti, kun valtataistelussa käytetyt voimavarat ovat jakaantuneet riittävän laajalle kilpailevien ryhmien kesken. Mikään kansa, rotu, kulttuuri tai sivilisaatio ei ole immuuni demokratialle.

VIITTEET

¹ Tämän artikkelin ensimmäinen versio »Human Strive for Democracy Through Civilizations» esitettiin ISCS:n (the International Society for the Comparative Study of Civilizations) XI kongressissa 27—30. 5. 1982 Pittsburghissa Yhdysvalloissa.

² Ks. Arnold Toynbee: *A Study of History*. London: Oxford University Press, 1972, ss. 70—72.

³ Demokratian määritelmistä ks. R. J. Pennock: *Democratic Political Theory*. Princeton, N. J.: University Press, 1979, ss. 3—15.

⁴ G. Sartori: »What Democracy Is Not». Teoksessa C. F. Cnudde ja D. Neubauer (toim.): *Empirical Democratic Theory*. Chicago: Markham Publishing Company, 1969, ss. 23—40.

⁵ Vrt. Charles Darwin: *Lajien synty*. Toimittanut Richard E. Leakey. Helsinki: Kirjayhtymä, 1980, ss. 66—94; E. O. Wilson: *Sociobiology. The New Synthesis*. Cam-

bridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1975, ss. 3—4; R. Dawkins: *The Selfish Gene*. London: Granada Publishing, 1979, ss. 2—4, 20—21, 59; P. L. van den Berghe: *Man in Society. A Biosocial View*. New York: Elsevier, 1978, ss. 170—171.

⁶ Vrt. D. Lerner: *The Passing of Traditional Society*. New York: The Free Press, fourth printing 1968, ss. 46—64; Pennock, 1979, mt., ss. 206—259; K. A. Bollen: »Political Democracy and the Timing of Development». *American Sociological Review*, Vol. 44, No. 4, August 1979, ss. 572—587.

⁷ Vrt. R. A. Dahl: *Polyarchy. Participation and Opposition*. New Haven and London: Yale University Press, 1971, ss. 4—9. Dahl puhuu demokratisoitumisen kahdesta teoreettisesta ulottuvuudesta.

⁸ Poliittisista muuttujista ks. T. Vanhanen: *Power and the Means of Power. A Study of 119 Asian, European, American, and African States, 1850—1975*. Ann Arbor: University Microfilms International, 1979, ss. 19—24.

⁹ Ks. Vanhanen, 1979, mt., ss. 25—31, 44—55.

¹⁰ Ks. Vanhanen, mt., ss. 165—330.

